

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2019-3-039 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 20-12/145-80
Karar Tarihi : 27.02.2020

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Birol KÜLE
Üyeler : Arslan NARİN (İkinci Başkan), Şükran KODALAK,
Ahmet ALGAN, Hasan Hüseyin ÜNLÜ, Ayşe ERGEZEN

B. RAPORTÖRLER : İsmail Yücel ARDIÇ, Pelin TEBER,
Muhammed Ali BEKTEMUR

C. BAŞVURUDA

BULUNAN : - Gizlilik talebi bulunmaktadır.

D. HAKKINDA İNCELEME

YAPILANLAR : - Türkiye Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği
Kültür Mah. Kızılırmak Cad. NO: 49/2 Çankaya/ANKARA
- Sakarya Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği
Orta Mah. Karaağaç Bulvarı Kılıçaslan İş Merkezi No:18
Adapazarı/SAKARYA
- Bilecik Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği
Camikebir Mah. Ömer Hayyam Sok. No: 9/A
Osmaneli/BİLECİK
- Kocaeli Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği
Yenişehir Mah. Araç Sok. No:69 İzmit/KOCAELİ

(1) **E. DOSYA KONUSU:** Türkiye Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği ve üye birlikler bünyesinde bir araya gelen kanatlı hayvan eti yetiştiricilerinin yetiştirme ücretlerini birlikte belirlemek ve belirledikleri fiyatlara uymayan entegre firmaları boykot etmek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettikleri iddiası.

(2) **F. İDDİALARIN ÖZETİ:** Rekabet Kurumuna (Kurum) yapılan ve 25.12.2017 tarih ve 9408 sayı ile giren başvuruda özetle;

- Türkiye Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliğinin (TÜKEBİR) 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu¹ (5200 sayılı Kanun) kapsamında kurulmuş bulunan bir teşebbüs birliği olduğu, il ve ilçe bazında kendisine bağlı faaliyet gösteren 19 üretici birliği bulunduğu,
- TÜKEBİR ve diğer üretici birliklerinin, mevzuatın kendilerine tanıdığı yetkileri aşmak suretiyle fiyat tespiti, boykot gibi uygulamalar gerçekleştirerek 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (4054 sayılı Kanun) 4. maddesini ihlal ettikleri,
- Kanatlı hayvan eti üretimi alanında faaliyet gösteren entegre firmaların tavuk yetiştiricileri ile sözleşmeli üretim çerçevesinde anlaşmalar yaptığı, bu kapsamda

¹ 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

yetiştiriciler ile entegre firmalar arasındaki ilişkinin fason üretim esasına dayanmakta olduğu,

- TÜKEBİR ve üye birlikler bünyesinde bir araya gelen yetiştiricilerin yetiştirme ücretlerini beraber belirledikleri ve fiyatlara uymayan entegre firmaları boykot ettikleri,
- Entegre firmaların yetiştiricilere bağımlı olmaları sebebiyle yetiştiricilerin entegre firmalar karşısında yeterince güçlü bir durumda olduğu, ayrıca yetiştiricilerin birlikler bünyesinde bir araya gelerek çok daha büyük bir güç elde ettikleri ve bu gücü kötüye kullanmak suretiyle entegre firmalara baskı uyguladıkları,
- Elazığ, Malatya, Manisa, İzmir, Balıkesir, Bursa, Aydın ve Uşak illerinde Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayi A.Ş. (BANVİT) adına yetiştiricilik yapan yetiştiricilerin 30.08.2017 tarihinde TÜKEBİR ve üye birlikler çatısı altında BANVİT'e karşı üretimi durdurma kararı aldıkları, bu karar neticesinde TÜKEBİR ve üye birliklerin Tarım ve Orman Bakanlığı (Bakanlık) yetkilileri ile görüşme gerçekleştirerek Kanatlı Hayvan Eti Üretiminde Sözleşmeli Üretim İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in² (Yönetmelik) çıkarılmasını sağladıkları,
- Söz konusu Yönetmelik ile beraber birliklerin rekabete aykırı davranışlarını daha da kuvvetli bir şekilde sürdürebilir hale getirdikleri, birliklere tanınan bu yetkilerin serbest piyasa uygulamasına zarar verdiği,
- TÜKEBİR ve üye birliklerin mevzuatın kendilerine tanıdığı yetkiyi aşarak aldıkları kararlarla fiyat tespiti ve arzı durdurma gibi rekabete aykırı uygulamalar gerçekleştirdikleri

iddia edilerek şikâyete konu teşebbüs birlikleri hakkında doğrudan soruşturma açılması ve Yönetmeliğin yol açabileceği olumsuz sonuçların önüne geçilmesi amacıyla Yönetmeliğin 7. maddesindeki düzenlemenin fiyat tespiti ve boykota cevaz vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmesine yönelik Bakanlığa görüş gönderilmesi talep edilmiştir.

(3) Aynı başvuru sahibi tarafından yapılan 05.07.2018 tarih ve 4997 sayılı gizlilik talepli bir diğer başvuruda ise özetle;

- İlk başvuruya ilişkin yapılan inceleme devam ederken başvuru sahibinin (.....) yetiştirici firmaların (.....) tarihi itibarıyla üretici birliği çatısı altında bir araya gelerek üretimi durdurmaya yönelik karar aldıkları,
- (.....),
- (.....), ancak entegre firmaların üretici birlikler tarafından gerçekleştirilen arzı kesme ve boykot eylemleri nedeniyle etkin bir şekilde çalışamayacağı, bu durumun ise tüketici refahı üzerinde olumsuz etkilere sebep olacağı

hususları ifade edilerek TÜKEBİR'e bağlı SAKARYA, BİLECİK ve KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ bünyelerinde bir araya gelen kanatlı hayvan eti yetiştiricileri hakkında 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında işlem yapılması talep edilmiştir.

(4) **G. DOSYA EVRELERİ:** 25.12.2017 tarihinde 9408 sayılı giren başvuru üzerine, Rekabet Kurulunun (Kurul) 08.03.2018 tarihli toplantısında 18-07/131-M sayılı karar ile başvurunun Rekabet İhlallerine İlişkin Başvuru Usulüne Dair Tebliğ'in (2012/2 sayılı

² 27.10.2017 tarih ve 30223 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Tebliğ) 5. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında olduğuna dolayısıyla başvuruya ilişkin herhangi bir işlem tesis edilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir.

- (5) Başvuru sahibi teşebbüs tarafından yapılan 05.07.2018 tarih ve 4997 sayılı ikinci başvuruda yer alan iddialar Kurulun 08.08.2018 tarihli toplantısında görüşülmüş ve 18-27/460-M sayılı ile bir önceki Kurul kararı ile aynı doğrultuda, başvurunun 2012/2 sayılı Tebliğ'in 5. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında olduğuna dolayısıyla başvuruya ilişkin herhangi bir işlem tesis edilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir.
- (6) Kurulun 08.03.2018 tarih ve 18-07/131-M sayılı kararı Ankara 1. İdare Mahkemesi'nin E.2018/854, K.2019/1231 sayılı kararı ile, 08.08.2018 tarih ve 18-27/460-M sayılı Kurul kararı ise Ankara 1. İdare Mahkemesi'nin E.2018/2381, K.2019/1028 sayılı kararı ile iddialar hakkında önaraştırma açılması gerektiği gerekçesiyle iptal edilmiştir. Kurum tarafından Ankara 1. İdare Mahkemesi'nin E.2018/854, K.2019/1231 sayılı mahkeme kararına karşı yapılan istinaf başvurusu ise Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi'nin E.2019/3498, K. 2020/54 sayılı kararı ile reddedilmiştir.
- (7) Kurul kararlarının Ankara 1. İdare Mahkemesi tarafından iptali üzerine hazırlanan 17.07.2019 tarih ve 2019-3-039/BN sayılı Bilgi Notu, Kurulun 24.07.2019 tarihli toplantısında görüşülerek 19-26/394-M sayılı önaraştırma açılmasına karar verilmiştir.
- (8) Önaraştırma kapsamında; 21.01.2020 tarihinde KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nde, 22.01.2020 tarihinde SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nde, 23.01.2020 tarihinde BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ'NDE, 28.01.2020 tarihinde TÜKEBİR'de yerinde inceleme ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
- (9) Yapılan yerinde inceleme ve görüşmelere ek olarak; 29.01.2020 tarih ve 1725 sayılı TÜKEBİR'den, 29.01.2019 tarih ve 1734 sayılı AS Tavukçuluk Tarım İşletmeleri San. ve Tic. Ltd. Şti., (AS PİLİÇ), Akdeniz Toros Et ve Et Mamulleri San. ve Dış Tic. A.Ş. (AKDENİZ PİLİÇ) ve başvuru sahibi teşebbüsten, 29.01.2020 tarih ve 1735 sayılı SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ, KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ, ve BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nden bilgi talebinden bulunulmuştur. BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ tarafından gönderilen cevabi yazı 06.02.2020 tarih ve 1284 sayılı; AS PİLİÇ tarafından gönderilen cevabi yazı 06.02.2020 tarih ve 1241 sayılı; başvuru sahibi tarafından gönderilen cevabi yazı 07.02.2020 tarih ve 9363 sayılı; KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ tarafından gönderilen cevabi yazı 12.02.2020 tarih ve 1516 sayılı; SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ tarafından gönderilen cevabi yazı 13.02.2020 tarih ve 1573 sayılı; AKDENİZ PİLİÇ tarafından gönderilen cevabi yazı 14.02.2020 tarih ve 1606 sayılı; TÜKEBİR tarafından gönderilen cevabi yazı 17.02.2020 tarih ve 1677 sayılı Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.
- (10) İlgili karar uyarınca düzenlenen 18.02.2020 tarihli ve 2019-3-039/ÖA sayılı Önaraştırma Raporu, 27.02.2020 tarihli Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.
- (11) **H. RAPORTÖR GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda;
  - SAKARYA, KOCAELİ ve BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ ile TÜKEBİR tarafından alınan ve/veya uygulanan civciv almama yönündeki kararın 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında değerlendirilebileceği,
  - Eylemin Mayıs 2018 döneminde kısa bir süre devam etmesi ve etkilerinin sınırlı olması nedeniyle söz konusu uygulamaların pazardaki etkisinin bertaraf edilebileceği,

- SAKARYA, KOCAELİ, BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ ile TÜKEBİR hakkında 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek bulunmadığı,
- Bununla birlikte SAKARYA, KOCAELİ, BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ ile TÜKEBİR'e, teşebbüslerin aralarında anlaşarak veya teşebbüs birliği kararıyla arz miktarının kısıtlanması gibi eylemlerden kaçınılması gerektiği yönünde 4054 sayılı Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca görüş bildirilmesinin yerinde olacağı,
- Bakanlığa herhangi bir görüş gönderilmesine gerek olmadığı,
- İhtiyati tedbir talebinin, eylemin Mayıs 2018 döneminde gerçekleştirilmiş ve sona erdirilmiş olması nedeniyle dayanaksız kaldığından bahisle kabulüne gerek olmadığı

yönünde görüş bildirilmiştir.

I. İNCELEME ve DEĞERLENDİRME

I.1. Hakkında Öneraştırma Yapılan Taraflar

I.1.1. Türkiye Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği (TÜKEBİR)

- (12) 5200 sayılı Kanun'a dayanılarak 2017 yılının Haziran ayında kanatlı hayvan eti üretimi yapan tarım üreticileri tarafından asgari ilçe düzeyinde, Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birlikleri arasında "Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Merkez Birliği" olarak kurulmuştur. Birlik tüzüğü incelendiğinde birliğin kurulma amacının; kanatlı hayvan eti üreticilerinin hak ve ortak menfaatlerinin korunması, birlikler arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, kanatlı hayvan yetiştiricilerinin entegre firmalar ile olan ilişkilerinin koordine edilmesi ve entegre firmaların çatı örgütleri ile temas ve görüşmelerde bulunulması, üretim planlamalarının yapılması gibi amaçlar olduğu görülmektedir.
- (13) Mevcut durumda TÜKEBİR'e bağlı 16 il ve ilçe birliği bulunduğu, TÜKEBİR'e bağlı il ve ilçe üretici birliklerine üye yetiştiricilerin %80-85'inin yasal statüsünün çiftçi olduğu ifade edilmiştir.

I.1.2. Sakarya Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği (SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ)

- (14) 03.01.2017 tarihinde kurulan üretici birliği Sakarya ilinde faaliyet göstermektedir. Mevcut durumda birliğe üye yaklaşık 450 yetiştiricinin bulunduğu ve bu yetiştiricilerin bir yetiştirme döneminde yaklaşık 32 milyon adet broiler tipi tavuk (kesimlik tavuk) yetiştirebildiği, birliğe üye olan ve olmayan tüm yetiştiricilerin ise Sakarya'da yetiştirmiş oldukları kesimlik tavukların Türkiye'de üretilen toplam kesimlik tavukların yaklaşık %22'sini oluşturduğu ifade edilmiştir.
- (15) SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ tarafından gönderilen bilgilerde 2016 yılında Sakarya'da 1.713 üretim çiftliğinde iki aylık dönemde 28 milyon adet tavuk yetiştirebilirken, 2019 yılında 1.198 üretim çiftliğinde iki aylık dönemde 32 milyon adet tavuk yetiştirildiği, çiftlik sayısındaki azalışa rağmen yetiştirilen tavuk miktarında artış olmasının nedeninin küçük işletmelerin kapanması sonucunda sektörde daha yüksek üretim kapasitesine sahip işletmelerin faaliyet göstermeye başlaması olarak ifade edilmiştir. İlde faaliyet gösteren en fazla kapasiteye sahip ilk on yetiştiriciye ait bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Tablo-1: Sakarya'da İki Aylık Dönem Bazında En Fazla Kapasiteye Sahip Olan Yetiştiriciler

Sıra	Yetiştirici Unvanı	Dönemlik (Adet)
1	(.....)	820.000
2	(.....)	720.000
3	(.....)	571.000
4	(.....)	400.000
5	(.....)	370.000
6	(.....)	330.000
7	(.....)	300.000
8	(.....)	250.000
9	(.....)	200.000
10	(.....)	170.000

Kaynak: Cevabi Yazı

I.1.3. Kocaeli Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği (KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ)

- (16) Birliğin 2000 yılında kurulduğu ancak 2005 yılına kadar dernek olarak faaliyet gösterdiği, 2005 yılından sonra ise üretici birliği statüsünde faaliyetlerine devam ettiği belirtilmiştir. KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ birliğin 5200 sayılı Kanun'a dayanılarak, üyelerinin üretimle ilgili sorunlarına çözüm bulmak, üreticilerin doğru bilgilere ulaşmasını sağlamak, girdi maliyetlerini düşürmek, fason olarak üretim yaptıkları şirketlerle diyaloglarını artırmak vb. sorunlara çözüm bulmak için kurulduğunu, Kocaeli'nde tavuk yetiştiriciliği alanında faaliyet gösteren 243 işletmenin olduğunu, bu işletmelerden 220'sinin birliğe üye olduğunu ve bu yetiştiricilerin %95'inin yasal statüsünün çiftçi olduğunu belirtmiştir.
- (17) Kocaeli ilinde faaliyet gösteren yetiştiricilerin yıllık üretim kapasitesinin yaklaşık 48 milyon adet olduğu dikkate alındığında, iki aylık üretim dönemindeki kapasiteleri yaklaşık 8 milyon adettir. İlde faaliyet gösteren en fazla kapasiteye sahip ilk on yetiştiriciye ait bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Tablo-2: Kocaeli'nde İki Aylık Dönem Bazında En Fazla Kapasiteye Sahip Olan Yetiştiriciler

Sıra	Yetiştirici Unvanı	Dönemlik (Adet)
1	(.....)	170.000
2	(.....)	150.000
3	(.....)	150.000
4	(.....)	120.000
5	(.....)	100.000
6	(.....)	100.000
7	(.....)	100.000
8	(.....)	100.000
9	(.....)	100.000
10	(.....)	100.000

Kaynak: Cevabi Yazı

I.1.4. Bilecik Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği (BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ)

- (18) Bilecik'te faaliyet gösteren üretici birliği diğer birlikler gibi 5200 sayılı Kanun'a dayanılarak 2017 yılında kurulmuştur. Bilecik'te faaliyet gösteren 60 işletmeden 30'unun birlik üyesi olduğu ifade edilmiştir. İlde faaliyet gösteren yetiştiricilerin İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri'nce verilen İşletme Tescil Belgesi ile yetiştiricilik yapmakta olduğu, bu nedenle tüm yetiştiricilerin "kanatlı hayvan eti üreticisi" olarak adlandırıldığı belirtilmiştir.

- (19) İlde faaliyet gösteren yetiştiricilerin kapasitelerine bakıldığında iki aylık dönemde yaklaşık 4,2 milyon, yıllık olarak ise 25,4 milyon adet tavuk yetiştirebildikleri görülmektedir. İlde faaliyet gösteren en büyük kapasiteye sahip ilk on yetiştiriciye ait bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Tablo-3: Bilecik'te İki Aylık Dönem Bazında En Fazla Kapasiteye Sahip Olan Yetiştiriciler

Sıra	Yetiştirici Unvanı	Dönemlik (Adet)
1	(.....)	288.000
2	(.....)	275.000
3	(.....)	220.000
4	(.....)	210.000
5	(.....)	180.000
6	(.....)	163.188
7	(.....)	152.000
8	(.....)	144.000
9	(.....)	140.000
10	(.....)	120.000

Kaynak: Cevabi Yazı

I.2. İlgili Pazar

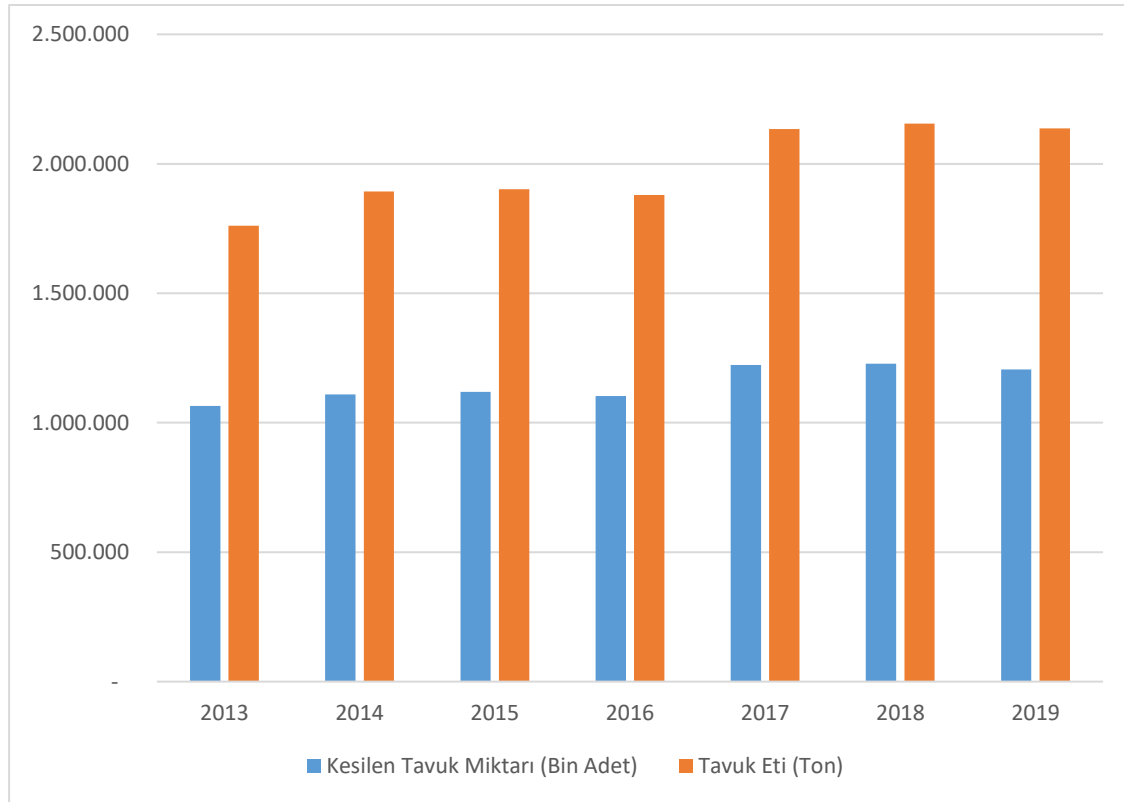
I.2.1. Sektöre İlişkin Bilgiler³

- (20) Beyaz et sektörü kanatlı kümes hayvanları (tavuk, hindi, kaz, ördek vb.) etinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması faaliyetlerini kapsamakta ve “*kanatlı eti sektörü*” olarak da nitelendirilmektedir. Ülkemiz bakımından hindi, kaz, ördek gibi kanatlı kümes hayvanlarının üretimi ve bu hayvanların etlerinin tüketimi yaygın olmadığı için sektördeki faaliyetin büyük bölümü tavuk/piliç eti üzerine yoğunlaşmıştır. 1970'lerde üretim küçük aile işletmelerinde yüksek birim maliyeti ile gerçekleştirilmekte iken, 1980'lerde sektörde yapısal değişime gidilerek entegre tesisler kurulmaya başlanmış ve sektör sözleşmeli üretime yönelmiştir.
- (21) Etlik (broiler/broyler/kesimlik) piliç üretimi yapmak isteyen teşebbüsler ya bağımsız olarak ya da sektörde çoğunlukla uygulanan yöntem olan entegre firmalarla sözleşme imzalayarak üretim gerçekleştirmektedir. Teşebbüsün kendi başına üretime başlaması durumunda; civciv temini, yem tedariki, ilaç, nakliye, kesim vb. işlemler ile paketleme ve pazarlama süreçlerinin organizasyonunu tek başına üstlenmesi gerekirken, diğer yöntem olan entegre firmalarla sözleşme imzalayarak üretime başlaması durumunda yalnızca entegre firma tarafından temin edilen civcivlerin bakımını üstlenmesi ve civcivlerin yetiştiriciliği ile ilgili hizmetleri gerçekleştirmesi yeterli olmaktadır. Entegre firmalar ile yetiştiricilerin dikey entegrasyonu üzerine kurulmuş bu sistemde yetiştirici, civcivleri ve yemi entegre firmadan almakta ve 35-42 günlük yetiştirme sürecinin sonunda tavuklar yaklaşık iki kilogramlık bir ağırlığa ulaştıktan sonra entegre firmaya ait kesimhaneye gönderilmektedir. Yetiştirici, kümesini 15 günlük bir dezenfeksiyon sürecine tabi tuttukten sonra yeni civcivleri yetiştirmeye başlamaktadır. Yıl içerisinde tekrar eden bu döngü içerisinde, normal şartlar altında, bir yetiştirici yılda ortalama 5-6 dönem üretim gerçekleştirebilmektedir.

³ Bu bölümde yer alan bilgiler, Ticaret Bakanlığı'nın 2017 yılında yayımlamış olduğu “Kanatlı Et Sektörü Raporu” ile Fırat Kalkınma Ajansı'nı yayımlamış olduğu “Kanatlı Hayvancılık Sektör Raporu”ndan faydalanılarak hazırlanmıştır.

- (22) Her iki taraf için de çeşitli avantajlar sağlayan bu iş modeli, entegre firmaya kümes yapımları için gereken yüksek yatırım ve finansman maliyetlerinden kaçınma imkanı sunarken⁴, yetiştiricilere ise kesimlik hale gelen piliçlerin nihai tüketim noktalarına ulaştırılması aşamalarında kesim, paketleme, lojistik ve pazarlama gibi karmaşık süreçlerden kaçınma imkanı sağlamaktadır. Bu iş modelinin getirdiği maliyet avantajları sayesinde uzmanlaşmaya ve iş bölümüne bağlı olarak üretimde ve dağıtımda yaşanan etkinlik artışları sonucunda ülkemizde kesimlik piliç üreten firmaların çoğunlukla dikey tarzda entegrasyonunu tamamlamış olduğu ve büyük çoğunluğunun damızlık üretiminden pazarlama aşamasına kadar tüm süreçleri içerecek şekilde yapılandığı görülmektedir.
- (23) Türkiye’de gerçekleştirilen tavuk eti üretimine bakıldığında yıllar itibariyle artan bir seyir izlediği görülmektedir. Grafik-1’den görüleceği üzere, 2019 yılında kesilen tavuk adedi 2013 yılına kıyasla %13,2’lik artış göstererek yaklaşık 1,2 milyar adet olurken, üretilen tavuk eti miktarı aynı yıllar arasında %21,3 artış göstererek yaklaşık 2,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik-1: Yıllık Bazda Türkiye’de Gerçekleştirilen Tavuk Eti Üretimi (Adet ve Ton)

Kaynak: TÜİK verileri

I.2.2 Sektöre İlişkin Düzenlemeler

- (24) Tarımsal üretici birliklerinin kuruluşuna ilişkin olarak 5200 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrası “*Birlikler; ürün veya ürün grubu bazında faaliyet gösteren ve tüzüklerinde belirlenen miktardaki tarımsal üretimi bu kuruluşlar aracılığıyla*

⁴ KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ ile yapılan görüşmede Birlik (.....) tarafından günümüz şartlarında bir işletmenin kârlı bir şekilde yetiştiricilik yapabilmesi için bir yetiştirme döneminde en az 30.000 adet tavuk yetiştirebilecek kapasitede olması gerektiği, yine günümüz şartlarında bir yetiştirme döneminde 50.000 adet tavuk yetiştiren bir işletmenin ısınma, elektrik vb. işletme maliyetlerinin (.....) TL civarında olduğu ifade edilmektedir.

pazarlamayı taahhüt eden, en az onaltı tarım üreticisinin bir araya gelmesiyle, asgarî ilçe düzeyinde kurulur. Birliğin toplam üretim kapasitesinin ürün bazında, Bakanlık tarafından yönetmelikle belirlenecek asgarî düzeyin altında olmaması gerekir.” hükmünü haizdir. Söz konusu birliklerin görevleri ise 5. maddede şu şekilde düzenlenmiştir:

“Birlikler, bu Kanunun amacına uygun olarak aşağıdaki görevleri yapar:

- a) Üyelerinin ürettikleri ürünlerle ilgili piyasa araştırmaları yapmak ve yaptırmak.*
- b) Üyelerinin ürünlerine pazar bulmak, ürünlerin pazara arzını düzenlemek.*
- c) Üyelerine üretim teknikleri, hasat, depolama, paketleme konularında teknik destek sağlamak.*
- d) Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunmak.*
- e) İç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlamak.*
- f) Eğitim ve yayım hizmeti vermek, danışman hizmeti sağlamak.*
- g) Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak ve ürün standartlarını uygulamak.*
- h) Çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek.*
- ı) Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlamak.*
- i) Çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırmak.*
- j) Üyeleri adına ürün depolanmasına, gerektiğinde bu amaçla depo kiralanmasına yardımcı olmak.*
- k) Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak.*
- l) Ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutmak.*
- m) Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul ettiği uluslararası ürün veya ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütmek.*
- n) Sözleşmeli üretim kapsamında, üyeleri adına örnek tip sözleşmeler düzenlemek ve bununla ilgili faaliyetleri koordine etmek.”*

- (25) Söz konusu Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrasında birliğe üye olmanın genel şartları “a) Üye olacağı birliğin iştiğal ettiği ürün veya ürün grubu ile ilgili pazara yönelik üretimde bulunmak. b) Çiftçi belgesi sahibi olmak. c) Gerçek kişiler bakımından, onsekiz yaşını doldurmuş olmak.” şeklinde düzenlenmiştir.
- (26) Birliklerin gelirleri ise 11. maddede “a) Üyelik aidatları. b) Üyelere sağlanan danışmanlık hizmetleri karşılığında alınan ücretler. c) Yurt içi ve yurt dışından sağlanan bağış, fon ve yardımlar. d) Taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen gelirler. e) Reklam, tanıtım ve yayın gelirleri. f) Birlik aracılığı ile pazarlanan ürünlerin satış bedeli üzerinden kesilecek hizmet payı. g) Diğer gelirler.” şeklinde sıralanmıştır.
- (27) Merkez birlikleri ise Kanun'un 13. maddesinde “(1) Birlikler ürün veya ürün grubu bazında ulusal düzeyde merkez birliği şeklinde örgütlenebilir. (2) Merkez birliği, aynı ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteren en az yedi tarımsal üretici birliğinden oluşur. Aynı ürün veya ürün grubu için birden fazla merkez birliği kurulamaz. ...” şeklinde bir düzenlemeye tabidir.

- (28) 5200 sayılı Kanun'un verdiği yetki doğrultusunda, Bakanlık tarafından 27.10.2017 tarihinde, kanatlı hayvan eti bakımından sözleşmeli üretim düzenlemeleri içeren bir Yönetmelik yayımlanmıştır. Yönetmeliğin amacı 1. maddede *"Bu Yönetmeliğin amacı; kanatlı hayvan eti üretiminde entegre firma ile üretici/üretici örgütü arasındaki sözleşmeli üretimin belirli usul ve esaslar çerçevesinde düzenlenerek, üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması, standartlara uygun ürün elde edilmesi ve plânlı üretim yapılmasına yönelik firma ile üreticinin uyması gereken kuralları belirlemektir."* olarak ifade edilmektedir. Kapsam ise, 2. maddede *"Bu Yönetmelik; kanatlı hayvan eti üretimi yaptıran entegre firmalar ile bu firmalara sözleşmeli olarak üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler veya temsil yetkisine sahip üretici birlikleri arasında akdedilen bakım ve yetiştirmeye ilişkin sözleşmeli üretim ile ilgili usul ve esasları kapsar."* olarak belirtilmiştir.
- (29) Yönetmeliğin 4. maddesinde firma *"Bu Yönetmelik hükümlerine göre üretici/üretici birliği ile sözleşme akdeden; civciv, yem temini, veteriner hizmetleri, kesimhane ve son kullanıcı ürün pazarlaması gibi faaliyetleri yürüten gerçek veya tüzel kişiliği haiz entegre firmaları"*, sözleşmeli üretim *"Bakanlık Hayvan Kayıt Sistemine kayıtlı, kanatlı yetiştiriciliğine uygun teknik ve sağlık şartlarını haiz kümeleri bulunan üreticiler/üretici birlikleri ile firma arasında, civciv, yem, aşı, ilaç, veterinerlik hizmetleri gibi ana üretim girdileri firma tarafından karşılanan, karşılıklı menfaatlerin korunduğu bir sözleşmeye dayanılarak yapılan canlı kanatlı hayvan üretimini"* ve üretici birliği *"Kanatlı hayvan eti üreticilerinin gönüllülük esasına dayalı olarak tarımsal alanda üretimden pazara kadar ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak, üyeleri adına kanatlı eti üretiminin sözleşmeli usulde yapılmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek üzere temsil ve ilzam yetkisi bulunan, mer'i mevzuata dayanarak kurdukları organizasyonları"* ifade etmektedir.
- (30) Yönetmeliğin *"Sözleşme İlkeleri"* başlıklı 5. maddesinde, yetiştiriciler ve entegre firmalar arasındaki ilişkide sözleşme şartları belirlenirken tarafların birlikte katılımı, karşılıklı müzakere, dürüstlük, şeffaflık, üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla üretici örgütlerinin teşvik edilmesi gibi kavramlara öncelik verildiği anlaşılmaktadır.
- (31) *"Yükümlülükler"* başlıklı 6. maddede ise öne çıkan hususlar özetle; ürün mülkiyetinin firmaya ait olduğu, yetiştirme dönemi sonunda edimin gereği gibi ifa edilmemesinden doğacak zararlardan üreticinin sorumlu olduğu, üreticinin firma talimatlarına uyması gerektiği, hayvanın ihtiyacını karşılayacak düzeyde besin değerine sahip yemin firma tarafından temin edileceği, bazı hizmetlerden (yükleme, taşıma, aşı, ilaç, veterinerlik, dezenfeksiyon hizmetleri) doğacak masrafların firmaya ait olduğu, ilk hafta ölüm oranının %1'i geçmesi halinde zararın firmaya ait olduğu, firma kaynaklı olduğu tespit edilen ölümlerden üreticinin sorumlu tutulamayacağı, firma veterineri tarafından kabul kriterlerine uymadığı tespit edilenler haricinde kalan canlıların tamamının tartıya dahil edileceği, üreticilerin ve birliklerin ürünlerin kümeden kesimhaneye taşınması ve tartılması esnasında hazır bulunmayı talep edebileceği, nakliye hataları nedeniyle üreticinin sorumlu tutulamayacağı noktasında yoğunlaşmaktadır. Anılan maddenin oldukça detaylı şekilde düzenlendiği ve özellikle bir zarar gerçekleşmesi halinde bu zarardan hangi tarafın sorumlu tutulacağı/tutulamayacağı ve masraf kalemlerinin hangi tarafa ait olacağı kesin bir şekilde belirtilmiştir.
- (32) Son olarak, Yönetmeliğin *"Sözleşme ile ilgili usul ve esaslar"* başlıklı 7. maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“(1) Üretici veya üretici adına üyesi bulunduğu üretici örgütü ile firma, tarafların ortak menfaatlerinin gözetildiği bir sözleşme imzalar. Sözleşme, bir nüshası üreticide, bir nüshası entegre firmada ve bir nüshası da il/ilçe müdürlüğünde kalacak şekilde en az üç nüsha olarak düzenlenir. Sözleşmenin onaylı bir örneği, sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren yedi iş günü içerisinde üretici ve/veya üretici örgütü tarafından üretimin yapıldığı yerdeki il/ilçe müdürlüğüne teslim edilir.

...

(4) Sözleşmede bakım bedeli ve prim hesaplama usulü yoruma ihtiyaç duyulmayacak şekilde açık olarak belirtilir ve bakım bedeli hesaplama yönteminde tek taraflı değişiklik yapılamaz.

...

(6) Taraflar sözleşme hükümlerinde tek taraflı olarak değişiklik yapamazlar. Değişikliğin zorunlu olması durumunda en az üç ay öncesinden karşı tarafa bildirilir. Sözleşmenin taraflarınca değerlendirilerek mutabakata varılır.

(10) Üreticinin talebi ve kendisi adına sözleşme yapmak üzere yazılı olarak yetkilendirmesi halinde, üretici birliği üyesi adına sözleşme yapabilir. Birlikler, yazılı olarak yetkilendirilmeleri halinde üyeleri adına grup sözleşmesi de yapabilir.”

- (33) Yukarıda yer verilen Yönetmelik hükümlerinin, sözleşmeli üretim ilişkisi hakkında oldukça detaylı hükümler içerdiği görülmektedir.

I.2.3. İlgili Ürün Pazarı

- (34) İlgili Pazarın Tanımlanmasına İlişkin Kılavuz hükümlerine göre ilgili ürün pazarı belirlenirken tüketicinin gözünde fiyatı, kullanım amaçları ve nitelikleri bakımından aynı sayılan mal veya hizmetler dikkate alınmaktadır. Dosya kapsamında incelenen, kanatlı eti sektöründe faaliyet gösteren entegre firmalarla sözleşmeli üretim kapsamında yetiştiricilik faaliyetinde bulunan TÜKEBİR ve üye birlikler bünyesindeki etlik piliç yetiştiricilerinin gerçekleştirmiş olduğu iddia edilen eylemlerdir.
- (35) Kanatlı hayvan eti sektörünün gelişim sürecinde, iş bölümü ve uzmanlaşmayla beraber gerek entegre firmalara gerekse de yetiştiricilere sağlamış olduğu maliyet avantajları sebebiyle, üretim sürecinde etlik piliç yetiştiriciliği organizasyonel anlamda ayrılarak bir alt sektör haline gelmiştir. Bu bağlamda ilgili ürün pazarı “*etlik piliç yetiştiriciliği pazarı*” olarak tanımlanmıştır.

I.2.4. İlgili Coğrafi Pazar

- (36) İlgili coğrafi pazar belirlenirken özellikle tüketici tercihleri bakımından ilgili mal veya hizmetin niteliklerinin ve fiyatlarının bölgeler arasında hissedilir bir farklılığa sahip olup olmadığı, pazarda faaliyet gösteren teşebbüslerin pazar payları ile pazarlama ve satış şartlarının belirlenmiş bir bölge veya bölgeler arasında önemli sayılabilecek ölçüde farklılık gösterip göstermediği gibi unsurlar dikkate alınır. Entegre firmalara sağlanan yetiştiricilik hizmetinde, hizmetin ana unsuru olan civcivlerin hassaslığı yetiştirme kümeleri ile kesimhaneler arasındaki mesafeler üzerinde belirleyici etkiye sahiptir.
- (37) Başvuru sahibi tarafından, kesimhaneler ile kümeler arasındaki uzaklığın 4-5 saati aşması durumunda katlanılacak maliyetlerin yükseleceği, hayvanların hassaslığı ve sağlığı bakımından hayvan nakillerinde sorunlar yaşanabileceği ifade edilmiştir.

Ayrıca, TÜKEBİR (.....) ile yapılan görüşmede entegre firmaların 200 kilometrelik bir çapta üretim yaptıkları da görüşme tutanaklarında yer almaktadır.

- (38) Her ne kadar ilgili coğrafi pazar, entegre firmalara sağlanan etlik piliç yetiştiriciliği hizmeti açısından bölgesellik arz etse de; yetiştiricilerin il birlikleri ve TÜKEBİR bünyesinde bir araya gelmeleri⁵ ve Kurul tarafından piliç eti sektörüyle ilgili daha önce verilen kararlarda⁶ ilgili coğrafi pazarın Türkiye olarak tanımlanmış olması sebebiyle ilgili coğrafi pazar “Türkiye” olarak tanımlanmıştır.

I.3. Önaraştırma Sürecinde Elde Edilen Bilgi ve Belgeler

I.3.1. KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nden Elde Edilen Belgeler

- (39) KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nde yapılan incelemelerde birlik karar defterinde aşağıda tarih ve konu başlıkları ile yer verilen bazı kararlar bulunmuştur.
- (40) **Belge-1:** 03.02.2018 tarihli ve “Birlik Başkanları ile toplantı yapılması hk” konulu kararın içeriğinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Yönetim Kurulu toplanarak 06.02.2018 Tarihinde Sakarya, Bilecik, Düzce, Akçakoca, ve Bolu birlik yöneticileri ile sakaryada tanışma ve sektörümüzün genel sorunları hakkında toplantı yapılmasına, Merkez Birliğine yeni yönetim kurulumuz ve Merkez Birlik Delegationlarının yazı ile bildirilmesine oy birliği ile karar verildi.”

- (41) **Belge-2:** 10.02.2018 tarihli ve “Merkez Birliği toplantısı hk.” konulu kararın içeriğinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Yönetim Kurulu toplanarak, 06.02.2018 Tarihinde Sakaryada bölgemizdeki Birlik Başkanları ile yapılan toplantıda varılan sonuca göre 15.02.2018 Tarihinde Ankarada Bakanlık temsilcileri ile Merkez Birliğimiz katılacağı toplantıya Birliğimizi temsilen Yönetim Kurulu olarak gidilmesine ve masrafların birliğimiz tarafında karşılanmasına oy birliği ile karar verildi.”

- (42) **Belge-3:** 08.05.2018 tarihli ve “Üretici Bilgilendirme Toplantısı” konulu kararın içeriğinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Üreticiye firmalarla yapılan sözleşme müzakerelerinin gidişatı anlatılıp, değerlendirmeler yapıp görüş ve öneriler alındı. Entegre firmalarla yönetmeliğe göre sözleşme yapılamadığı takdirde Sakarya T.Ü.Birliğinin civciv almama kararına destek olunacağı kararına varıldı.(oy çokluğu ile)”

I.3.2 SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nden Elde Edilen Belgeler

- (43) **Belge-4:** SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nde yapılan incelemelerde 05.05.2018 tarihinde Sakarya Ticaret Odası'nda bölgedeki tavuk yetiştiricileri ile yapılan toplantıya ilişkin fotoğraf ve video kayıtları bulunmuştur. Anılan toplantının akabinde yetiştiricilerin entegre firmalardan civciv almama kararına uyduklarını belirten yazılı ve imzalı belgeler bulunmuştur. İçerik olarak birbirinin aynı olan ve yalnızca imzalayan kişi bilgilerinin değiştiği belgenin içeriğinde ise şu ifadeler yer almaktadır:

“05.05.2018 Tarihinde gerçekleştirilen kanatlı üretici birliklerinin organize ettiği üretici toplantısının da alınan karar gereği.....no'lu

⁵ TÜKEBİR, Türkiye'de faaliyet gösteren etlik piliç yetiştiricilerin üst birliği konumundadır. Ayrıca elde edilen belgelerde TÜKEBİR tarafından Türkiye'deki tüm yetiştiricileri temsilen Türkiye çapında faaliyet gösteren 16 entegre firmaya ihtarname gönderildiği görülmektedir.

⁶ Bkz. Kurulun 13.03.2019 tarih 19-12/155-70 sayılı ve 25.11.2009 tarih 09-57/1393-362 sayılı kararı.

(.....) LTD. ŞTİ..... isim ile kayıt olan işletmemde toplantıdan çıkmış olan üretimi durdurma kararına uyacağıma ve bu karara uymadığım takdirde kanatlı üretici birliğinin alacağı bütün yaptırımını kabul ve taahhüt ederim.”

I.3.3 BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nden Elde Edilen Belgeler

(44) **Belge-5:** BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nde yapılan yerinde incelemede TÜKEBİR tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sunulmak üzere hazırlanan bir dilekçe örneği alınmıştır. Anılan dilekçede özetle;

- TÜKEBİR'in Türkiye'de etlik broiler ve hindi yetiştiriciliği yapan 14.000 (on dört bin) civarında işletme ve/veya kişisel olarak faaliyette bulunan işletmecilerin en üst seviyedeki teşkilatı durumunda olduğu,
- Son dört yıldan beri uygulanan yanlış destekleme politikaları neticesinde sektörün dengelerinin yetiştirici aleyhine değiştirildiği,
- Sektörde geçmişten beri süregelen yapısal sorunlara el atılmadığı, yetiştiricinin sahipsiz bırakıldığı, fason üretimde yetiştiriciler ile fason üretim yaptırın entegre firmalar arasındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla birliğin yoğun gayretleri neticesinde 27 Ekim 2017 tarihinde yayımlanan Yönetmelik şartlarına entegre firmaların uymadığı, Bakanlık teşkilatlarının ise Yönetmeliğin uygulanmaması sebebiyle oluşan ihlallere çözüm üretmediği,
- Son dört yıldır borç girdabına düşürülen yetiştiriciler için ne yazık ki tedbir alınmadığı,
- Ziraat Bankası'nın çözüm üretmemesi nedeni ile yetiştiricilerin özel bankaların insafına terk edildiği, bu sebeple sermayelerini kaybettikleri,
- Tavuk etinde tüketici fiyatlarının %200 artmasının sebebinin yetiştiriciler olarak gösterilmesine rağmen yetiştiricilerin bakım ücretlerinde artış olmadığı,
- Elektrik, işçilik, altlık, yakıt vb. girdi maliyetlerinde ise önemli artışların olduğu,
- Sektörün kendi içinde var olan ve hiçbir şekilde çözüm getirilemeyen yapısal sorunlara son ekonomik gelişmelerin ağır yükü de eklenince broiler yetiştiriciliğinin sürdürülemez hale geldiği,
- Beyaz et endüstrisinde yaşanan acımasız ve üretici aleyhine olan bu uygulamaların acilen TBMM gündemine taşınması gerektiği

hususları ifade edilmiştir.

(45) **Belge-6:** Birlik karar defterinde yer alan 09.05.2018 tarihli “*Üretici istişare ve karar alma toplantısı*” konu başlıklı kararda ise şu ifadeler yer almaktadır:

“Yapılan üretici istişare toplantısında geçtiğimiz günlerde sakaryada yapılan Sakarya Birliğinin Almış olduğu Hayvan Almama kararı ile ilgili üreticilere bu karara destek olmak aynı kararı uygulamak konusunda önce görüşleri sorulmuş akabindedeki katılımın tamamının isteği üzerine oylama yapılarak üyelerin ve yönetim kurulunun oylamada oy çoğunluğu sağlanmış ve karara bağlanmıştır. 09.05.2018 itibari ile uygulama başlatılmıştır. Anlaşmalar entegre firmalara noter kanalı ile ihtarnameler yazılmış ve posta yoluyla gönderilmek üzere hazırlanmış ve gönderilmiştir.”

I.3.4 TÜKEBİR'den Elde Edilen Belgeler

- (46) **Belge-7:** TÜKEBİR tarafından bilgi talebine istinaden gönderilen cevabi yazıda birlik karar defteri ile entegre firmalara gönderilen ihtarnameler incelenmiştir. Birlik karar defterinde civciv koymama ile ilgili diğer birliklerdeki kararlara benzer herhangi bir karara rastlanılmamıştır. Öte yandan, 09.12.2019 tarihli konu başlığı ve içeriği bakımından aynı olan entegre firmalara gönderilen 09.12.2019 tarihli ihtarnamelerde ise şu ifadeler yer almaktadır:

“KONUSU: Kanatlı Hayvan Eti Üretiminde Sözleşmeli Üretime İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca muhatap firmanın yükleme ve taşıma bedellerine katlanması, her dönem için hak ediş kesintileri ve hesaplama ile ilişkin bilgileri üreticilere teslim etmesi ve söz konusu Yönetmelik hükümlerine uyması ihtarından ibarettir.

Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Merkez Birliği olarak muhatap firma ile üreticiler arasında yapılan sözleşmelerde muhatabın, 27.10.2017 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kanatlı Hayvan Eti Üretiminde Sözleşmeli Üretime İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği'ne aykırı hükümler bulunduğu ve üretim sürecindeki işlemlerde söz konusu yönetmeliğe uygun şekilde hareket edilmediği ve ayrıca Anayasa ve Borçlar Kanunundaki hükümler uyarınca sözleşmede tarafların eşitliği ilkesine aykırı olarak üreticilere sözleşmenin bırakın aslını suretinin dahi teslim edilmediği tespit edilmiştir.

Biz üreticiler olarak yükümlülüklerimizi bütünüyle yerine getirmemize rağmen muhatabın yükleme ve taşıma bedellerini üreticilerin üzerine bırakması hak ediş kesintileri ve hesaplama ile ilişkin bilgiler ile sözleşmeleri üreticilere teslim etmemesi söz konusu Yönetmeliğe ve dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil etmektedir.

Açıklanan gerekçelerle dava ve talep haklarımızı saklı tutmak kaydıyla muhatabın söz konusu Yönetmelik hükümlerine uymasını ve özellikle yükleme ve taşıma gibi Yönetmelik'te yer verilen kalemlerin bedellerine katlanmasını, her dönem için hak ediş raporlarını ve hesaplama ile ilişkin bilgiler ile sözleşmeleri üreticilere teslim etmesini ihtar ederiz. 09.12.2019”

- (47) Bu ihtarnamelerin sektörde faaliyet gösteren entegre firmaların neredeyse tamamına gönderildiği görülmektedir.⁷

I.4. Değerlendirme

- (48) Şikayet konusu iddialar kanatlı hayvan eti üreticilerinin teşebbüs birliği kararıyla hareket ederek bazı entegre firmaları boykot ettiğine ve fiyat tespitinde bulduklarına ilişkindir. Bu sebeple iddialar 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi çerçevesinde ele alınacaktır. İddialar civciv almama kararı ile gerçekleştirilen boykot ve fiyat tespiti hakkındadır. Öncelikle şikayetin esasını oluşturan boykot kararına, sonrasında fiyat tespiti iddiasına ilişkin değerlendirmelere yer verilecektir.
- (49) Yapılan yerinde incelemelerde, entegre firmaların boykot edildiği ve bu yolla arzın kısıtlandığı iddiasını destekler nitelikte çok sayıda belge elde edildiğini belirtmek

⁷ Bu entegre firmalar; Abaloğlu Yem Soya A.Ş., Ak Piliç Ltd. Şti., Alp Hindi Üretim Ltd. Şti., AS PİLİÇ, Bahar Tavukçuluk San. Ltd. Şti., Bak piliç Entegre Tavuk A.Ş., BANVİT, Bey Piliç A.Ş., Bolca Hindi Ltd. Şti., Bolez Piliç Entegre Tavuk A.Ş., Bu Piliç Gıda San. Tic. A.Ş., CP Piliç A.Ş., Çamlı Yem A.Ş., Er Piliç A.Ş., Gedik Tavukçuluk Tarım Ürünleri San. ve Tic. A.Ş., Pınar Süt Mamulleri A.Ş. ve Şen Piliç Gıda Sanayi A.Ş.'den oluşmaktadır.

gerekmektedir. Toplanan delillerin incelenmesinden, entegre firmalardan civciv almama, dolayısıyla entegre firmalara etlik piliç yetiştirme hizmeti vermeme kararının, ilk olarak 05.05.2018 tarihinde SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ nezdinde yapılan toplantıda alındığı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen toplantının akabinde, birliğe üye üreticilerden matbu ifadelerle, civciv almama kararına uyulacağı ve karara uyulmadığı takdirde birliğin yaptırım uygulama yetkisinin kabul edildiğine yönelik beyanların toplandığı görülmektedir. Ardından KOCAELİ ÜRETİCİ BİRLİĞİ tarafından 08.05.2018 tarihinde üye üreticilerle toplantı yapıldığı, entegre firmalarla Yönetmeliğe uygun şekilde sözleşme yapılamaması halinde SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nin civciv almama kararına destek olunacağı yönünde oy çokluğu ile alınmış karar bulunmaktadır. Yine, BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ tarafından da 09.05.2018 tarihinde yapılan toplantı sonucunda SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nin anılan uygulamasına destek verileceği yönünde oy çokluğu ile karar alınmış ve entegre firmalara noter vasıtasıyla ihtarname gönderildiği belirtilmiştir.

- (50) Öte yandan, TÜKEBİR'in karar defterinde, il birliklerinde olduğu gibi civciv almama uygulamasına ilişkin bir karar bulunmamakla birlikte, tek tip hazırlanarak çok sayıda entegre firmaya gönderilen 09.12.2019 tarihli ihtarnamelerin bulunduğu tespit edilmektedir. Anılan ihtarnamelerde özetle; Yönetmelik hükümlerine uygun olacak şekilde yükleme ve taşıma bedellerinin entegre firmalar tarafından karşılanması gerektiği, dönem sonu hak ediş kesintilerinin daha şeffaf şekilde hesaplanması gerektiği ve sözleşmenin bir nüshasının üreticiye veya ilgili birliğe teslim edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. TÜKEBİR yetkilileri ile 28.01.2020 tarihinde yapılan görüşmede ise civciv almama kararının TÜKEBİR'e bağlı birliklerde başladığı ve TÜKEBİR'in de manevi destek verdiği ifade edilmektedir.
- (51) Elde edilen delillerden eylemlerin "kolektif boykot"⁸ olarak nitelendirilebileceği sonucuna varılmaktadır. Kolektif boykot birden fazla teşebbüsün birlikte hareket ederek bir ya da birden fazla müşteri, sağlayıcı ya da rakiple anlaşma yapmayı reddetmesini ifade etmektedir. Böyle bir boykotun amacı "sorun çıkarıcı" bir müşteri, sağlayıcı ya da rakibin cezalandırılması ya da bunların belirli bir davranışta bulunmaya zorlanması olabilmektedir. Kolektif boykot tek başına ihlal oluşturabileceği gibi, diğer bir ihlale hizmet eder nitelikte de olabilmektedir. Şikayet konusu iddialar, toplanan deliller ve birlik yetkililerinin kendi ifadeleri birlikte değerlendirildiğinde, üretici birliklerinin entegre firmaları boykot ettiği, bu çerçevede aralarındaki fason hizmet sözleşmelerinin gereği olan civciv besleme ve tavuk yetiştirme faaliyetlerini durdurdukları anlaşılmaktadır.
- (52) Yapılan eylemin SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ nezdinde başladığı, KOCAELİ ve BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİKLERİ tarafından da aynı boykot kararının alındığı, TÜKEBİR'in de bu sürece destek verdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu boykot kararının 05.05.2018 tarihli SAKARYA ÜRETİCİ BİRLİĞİ toplantısında alındığı, 09.05.2018 tarihinde uygulanmaya başladığı, (.....) 24.05.2018 tarihinde sona erdiği görülmektedir. Nitekim BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ yetkilileri de yapılan incelemede, söz konusu süreçte Bilecik Valisi'ne de sorunların aktarıldığını, (.....) üretimi durdurma kararını sona erdirdiklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, söz konusu eylemin yaklaşık 20 gün gibi kısa bir süre uygulandığı tespit edilmektedir.
- (53) Boykot kararının alınma nedenine ilişkin olarak, elde edilen deliller ve yapılan görüşmeler çerçevesinde, sektörde uzun yıllar boyunca var olan sorunların çözümü için birçok kez entegre firmalar ile görüşme yapıldığı, ancak bir sonuç alınmadığı,

⁸ Kurulun 08.07.2010 tarih 10-49/912-321 sayılı ve 14.11.2019 tarih 19-40/643-271 sayılı kararları.

entegre firmaların üretici birliklerini muhatap almadıkları, bazı entegre firmaların Yönetmeliği uygulamayacaklarını bildirdikleri, (.....) ekinde açıklama getirilmiştir. Yetiştirici birliklerinin girişimleri sonucunda Bakanlık ve sektör temsilcileri arasında yapılan görüşmelerin akabinde 27 Ekim 2017 tarihinde Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tespit edilmektedir. Dolayısıyla, üretici birliklerinin civciv almama kararını, bazı entegre firmaların Yönetmelik hükümlerini uygulamamak yönünde direnç göstermesi üzerine aldıkları anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, üretici birliklerinin, üyelerinin Yönetmelikten doğan haklarını korumak amacıyla, Yönetmeliğe uymayacağını bildiren entegre firmaları boykot ettikleri tespit edilmektedir. Nitekim Yönetmeliğin 27.10.2017 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasına karşın, TÜKEBİR'in 09.12.2019 tarihinde entegre firmalara Yönetmeliğe uyulması gerektiği hakkında halen ihtarname gönderiyor olması da bu durumu desteklemektedir.

- (54) Yönetmeliğin 6 ve 7. maddelerinde, ilaç, dezenfeksiyon, yükleme gibi masraf kalemlerinin ve bazı hallerde zarardan sorumluluğun entegre firmalara ait olması gerektiği düzenlenmiştir. Entegre firmaların uygulamadığı iddia edilen hususların da özellikle bu gibi masraf kalemleri ve sorumluluk halleri üzerine yoğunlaştığı dile getirilmektedir. Nitekim (.....) ve Yönetmelik sonrasındaki dönemde uygulandığı belirtilen sözleşmelerde “*Yetiştirici, hiçbir kusuru olmasa dahi, hastalık, yangın, kötü bakım, ihmal ve çevre şartları vs. gibi sebeplerden hasil olacak ölümlerden Firma'ya karşı sorumludur. Böyle bir durumda Firma'nın bu sürü için harcadığı (yem, civciv, aşı, ilaç vs. Firma'nın Yetiştirici'ye teslim ettiği diğer malzemeler) bedelinin tamamını Yetiştirici, Firma'ya öder.*” şeklinde bir madde görülmektedir. Bu tip maddelerin Yönetmeliğin amaçladığı sürdürülebilir üretim ilkesi ve ilk hafta ölümlerinin %1'i aşması halinde firmanın sorumlu olacağına ilişkin Yönetmelik maddesi ile bağdaşmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, yetiştiricilerin ve birliklerin boykot eylemini, firmaların Yönetmeliğe uymaması gerekçesi ile yaptığı kanaatine varılmaktadır.
- (55) Dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerden, söz konusu eylemin gerçekleştirilmek istendiği aşıkardır. Bu noktada eylemlerin rekabetin kısıtlanması bakımından objektif amacına mı, tarafların sübjektif niyetine mi bakılması gerektiği sorusu akla gelmektedir. Nitekim Kurulun Gübre Kararı⁹ ve Yumurta Kararı'nda¹⁰ olduğu gibi sübjektif niyete dikkat çeken kararlar bulunduğu gibi, Gimsa Kararı'nda¹¹ olduğu gibi objektif amaca vurgu yapan kararların da bulunduğu görülmektedir.
- (56) Literatürde de ihlal nitelendirmesi için anlaşmanın objektif amacının rekabeti kısıtlayıcı olduğunun ortaya koyulmasının yeterli olduğu, tarafların rekabeti kısıtlama noktasında sübjektif niyetlerinin kanıtlanmasına gerek olmadığı yönünde görüşler mevcuttur¹². Nitekim Adalet Divanı bir kararında¹³ kırmızı et üreticilerinin aralarında anlaşarak arz kısıtlaması gerçekleştirdiği sonucuna ulaşmıştır. İlgili kararda taraflardan sektörün arz fazlalığı nedeniyle krize girdiği, kapasite sınırlamasının altında yatan sebebin krizden çıkmak olduğu yönünde savunmalar¹⁴ gelse de mahkeme ihlal bakımından objektif amacı dikkate aldığını belirterek savunmaları reddetmiştir. Anılan kararda tarafların rekabeti kısıtlama niyeti olmasa ve anlaşma yalnızca başka bir meşru amacı gerçekleştirmeye yönelse dahi, anlaşma hükümleri objektif olarak rekabeti kısıtlama

⁹ Kurulun 08.02.2002 tarih ve 02-07/57-26 sayılı kararı.

¹⁰ Kurulun 13.06.2019 tarih ve 19-21/306-132 sayılı kararı.

¹¹ Kurulun 03.02.2011 tarih ve 11-07/121-36 sayılı kararı.

¹² Whish R., Bailey D., Competition Law, 2018, s.123.

¹³ Case C-209/07 EU:C:2008:643 *Competition Authority v Beef Industry Development Society Ltd.*

¹⁴ Agk, para.19.

potansiyeli yaratıyorsa rekabeti kısıtlayıcı amacın, dolayısıyla ihlalin gerçekleştiği belirtilmektedir¹⁵.

- (57) Bu çerçevede, dosya konusu eylemlerin de sübjektif anlamda, bir düzenlemeden doğan hakların korunması için gerçekleştirildiği, ancak alınan teşebbüs birliği kararlarının objektif anlamda, rekabeti kısıtlama potansiyelinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda rekabeti kısıtlayıcı amacın gerçekleştiği kanaatine varılmaktadır.
- (58) Öte yandan, yetiştirici birliklerinin aldığı bu kararın yaklaşık 20 gün kadar kısa bir süre uygulanabildiği, bu sürede bile entegre firmalarla anlaşarak üretime devam eden yetiştiricilerin bulunduğu, dolayısıyla birliklerin yaptırım kabiliyetinin düşük olmaktan öteye gidemediği, çoğunluğu çiftçi statüsünde olan ve sayıları 15.000 civarında olan yetiştiriciler karşısında az sayıda entegre firmanın sözleşmeli üretim ilişkisinin güçlü tarafı olduğu göz önüne alındığında, dosya konusu teşebbüs birliği kararlarının rekabeti kısıtlayıcı sonuçlarının ortaya çıkması olasılığının düşük olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, anılan eylemin Türkiye çapında uygulanmadığı, sadece Sakarya, Kocaeli, Bilecik illerinde görüldüğü ve Yönetmeliğe uyacağını bildiren entegre firmalara karşı da herhangi bir boykotun uygulanmadığı¹⁶ anlaşıldığından rekabeti sınırlayıcı etkilerin sınırlı olduğu değerlendirilmektedir.
- (59) Başvuru sahibi tarafından iddia edilen ikinci husus ise, üretici birliklerinin yetiştirme hizmet bedellerine ilişkin olarak fiyat tespitinde buldukları yönündedir. Öncelikle yapılan yerinde incelemelerde fiyat tespiti bakımından herhangi bir belge elde edilememiştir. TÜKEBİR tarafından fiyatın entegre firmalar tarafından tek taraflı olacak şekilde belirlendiği ve yetiştiricilerin bu konuda söz sahibi olmadıkları ve belirlenen tutarlara itiraz edemedikleri dile getirilmektedir. Aynı zamanda BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİĞİ'nde yapılan incelemede de entegre firmaların uygulanacak fason bakım ücretinin entegre firmalar tarafından SMS ile yetiştiricilere tek taraflı bildirildiği ifade edilmiştir. Birlikler, boykotun asıl amacının Yönetmeliğe uygun sözleşmeler yapılmasını sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Yine de gerçekleştirilen boykotla birlikte fason hizmet ücretlerinde bir artış meydana gelip gelmediği incelenmiştir.
- (60) Başvuru sahibi tarafından gönderilen cevabi yazıda iddia edildiği üzere, Şubat 2018 döneminde (.....) TL/kg olan ücret Kasım 2018 döneminde (.....) TL/kg'a yükseltilmiştir. Görüldüğü gibi, boykotun gerçekleştiği Mayıs 2018 dönemi ile bu dönemden sonraki ilk fiyat artışı arasında yaklaşık altı ay gibi uzun bir süre bulunmaktadır. Dolayısıyla yapılan boykot eylemi ile ücret artışına gidilmesi arasında doğrudan bir illiyet bağı kurulamamaktadır. Nitekim AKDENİZ TOROS ve AS PİLİÇ tarafından Yönetmeliğe uygun sözleşmeler akdedileceğinin bildirilmesi üzerine bu firmalara karşı boykotun sona erdirilmesinden de birliklerin fiyat tespiti amacıyla değil, Yönetmeliğin uygulanması amacıyla hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, fiyat tespitine ilişkin iddialara yönelik olarak herhangi bir ihlal tespitinde bulunulmamaktadır.
- (61) Dosya kapsamında fiyat tespitine ilişkin herhangi bir ihlal tespiti olmamakla birlikte, civciv almama kararına ilişkin boykot eyleminin gerçekleştiği değerlendirilmektedir.

¹⁵ Agk, para.21.

¹⁶ Bölgede faaliyet gösteren AS PİLİÇ tarafından Yönetmeliğe uygun sözleşme akdedileceğinin bildirildiği, yetiştiriciler veya üretici birlikleri tarafından herhangi bir boykot eylemine maruz kalınmadığı ifade edilmiştir. Bölgede faaliyeti bulunan diğer bir teşebbüs olan AKDENİZ TOROS ise, ilgili dönemde civciv almaktan imtina eden üreticilerin bulunduğunu, ancak ellerinde bunu gösteren herhangi bir bilgi, belge bulunmadığını ifade etmiştir.

Kurulun birçok kararında¹⁷, ihlalin soruşturma açılmasını gerektirmeyecek ölçüde hafif olması halinde 4054 sayılı Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca görüş göndererek tedbir aldığı görülmektedir. İşbu dosya bakımından da teşebbüslerin aralarında anlaşarak veya teşebbüs birliği kararıyla arz miktarının kısıtlanması gibi eylemlerden kaçınılması gerektiği yönünde 4054 sayılı Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, SAKARYA, KOCAELİ, BİLECİK ÜRETİCİ BİRLİKLERİ ve TÜKEBİR'e görüş bildirilmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır.

- (62) Ayrıca, başvuruda, Yönetmeliğin birliklere tanıdığı toplu sözleşme hakkının rekabet hukuku ile bağdaşmayacağı, bu konuda Bakanlığa görüş gönderilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Söz konusu eylemlerin Bakanlığın çıkarmış olduğu mevzuattan kaynaklanmadığı ve Bakanlığın üreticilerin korunmasını teşvik edici amaçla hareket ettiği anlaşıldığından, bu talep hakkında herhangi bir işlem tesis edilmesine gerek olmadığı değerlendirilmektedir.

J. SONUÇ

- (63) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre,
- Dosya konusu iddialara yönelik olarak 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığına,
  - Bununla birlikte, Sakarya Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği, Kocaeli Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği, Bilecik Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliği ve Türkiye Kanatlı Hayvan Eti Üreticileri Birliğine, anlaşma, uyumlu eylem veya teşebbüs birliği kararıyla arz miktarının kısıtlanmasına yönelik eylemlerden kaçınılması gerektiği, aksi takdirde 4054 sayılı Kanun çerçevesinde haklarında işlem başlatılacağı yönünde aynı Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca görüş bildirilmesi için Başkanlığın görevlendirilmesine,

OYBİRLİĞİ ile gerekçeli kararın tebliğinden itibaren 60 gün içinde Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yolu açık olmak üzere karar verilmiştir.

---

¹⁷ Kurulun 10.01.2019 tarih 19-03/13-5 sayılı Çiğ Köfte Kararı, 21.12.2017 tarih 17-42/664-293 sayılı Karasu Ekmek Kararı.